

СЕКЦІЯ II

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОГО І ЗІСТАВНОГО МОВОЗНАВСТВА

Анжела Буднік

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янського мовознавства Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Одеса, Україна*

РОЛЬ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА У ПІДГОТОВЦІ ІНОФОНІВ

Ключові слова: лінгвокраїнознавство, інофони, лінгвокраїнознавчий коментар, сприймання художнього твору, фоніві знання.

Проблема взаємодії мови та культури вивчається такими дисциплінами і науковими галузями, як-от: антропологічна лінгвістика і етнолінгвістика [Ю. М. Караулов, Б. О. Серебренников, Н. В. Уфимцева], соціолінгвістика [Ю. Є. Прохоров], психолінгвістика [Д. Б. Гудков, В. І. Карасик], лінгвокультурологія [Л. М. Мурзін] і лінгвокраїнознавство [Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров, Ю. Є. Прохоров, Г. Д. Томахін]. Услід за Ю. Є. Прохоровим і Г. Д. Томахіним зазначимо, що «у практиці реалізації комунікативно-орієнтованого навчання мови як іноземної і до сьогодні немає чіткого уявлення про те, як пов'язувати навчання мові з навчанням культури, що послуговується мовою; немає впорядкованості використання відомостей про країну мови, що вивчається, на заняттях з іноземної мови» [3, с. 55].

Зазначимо, що виправданим і найбільш коректним шляхом ознайомлення іноземних студентів з українською культурою, національними традиціями відображеними у мові є робота з художніми творами. У практичній роботі викладача важливим етапом є формування контексту культури твору, що вивчається. При цьому центром аналізу є літературний твір, а інструментом – історія культури – «дві національні культури ніколи не збігаються повністю через те, що кожна складається з національних і інтернаціональних елементів» [1, с. 30].

Необхідність спеціального виділення і вивчення лексичних одиниць, в яких найяскравіше виявляється своєрідність і специфіка національної культури, особливо гостро відчувається при читанні творів художньої літератури у чому і вбачаємо *актуальність* дослідження. *Метою* статті є окреслити теоретичні засади вивчення художніх творів в аудиторії інофонів. *Об'єктом* дослідження послужили твори української літератури, а *предметом* виступила лінгвокраїнознавча цінність українських лексем.

При вивченні української мови як іноземної студенти зустрічаються з рядом малозрозумілих фактів, що відносяться не до меж лексики, граматики, фонетики або стилістики, а, швидше, до екстралінгвістичних сфер: соціальної,

побутової або історичної. Правильне вживання або розуміння деяких слів або фраз припускає знання про їх походження, ситуації, в яких їх можна використати, або елементарних відомостей з історії, літератури, релігії, політичної реальності країни мови, що вивчається. Тому одночасно з вивченням мови треба вивчати і культуру його народу – знайомитися з історією, літературою, економікою, географією, політикою країни, побутом, традиціями.

Комплекс цих відомостей і методику його викладання прийнято позначати словом *лінгвокраїнознавство*. Одними з перших у вітчизняному мовознавстві термін «*лінгвокраїнознавство*» використали у 1971 році Є. М. Верещагін і В. Г. Костомаров у брошурі «Лингвистическая проблема страноведения в преподавании русского языка иностранцам». Лінгвокраїнознавство – розділ науки про мову, що, з одного боку, скеровано на вивчення мови, а з іншого, дає певні відомості про країну мови, що вивчається. У процесі навчання української мови як іноземної в цьому аспекті елементи країнознавства поєднуються з мовними явищами, які виступають не тільки як засіб комунікації, але і як спосіб ознайомлення інофонів з новою для них дійсністю. Разом з оволодінням мовою відбувається засвоєння культурологічних знань і формування здатності розуміти ментальність носіїв української мови. Освітня ж цінність цього розділу лінгвістики полягає в тому, що знайомство з культурою мови, що вивчається, відбувається шляхом постійного порівняння знань і понять, що були раніше, із новими – отриманими.

Зазначимо, що лінгвокраїнознавство – «аспект викладання мови іноземцям, в якому з метою забезпечення загальноосвітніх і гуманістичних завдань лінгводидактики реалізується кумулятивна функція мови і проводиться акультурація адресата, причому методика має філологічну природу – ознайомлення відбувається безпосередньо через мову, що вивчається і в процесі її вивчення» [1, с. 37]. У цій функції мова виступає сполучною ланкою між поколіннями, сховищем і засобом передачі позамовного колективного досвіду, оскільки мова не тільки відображає сучасну культуру, але і фіксує її попередній стан. Кумулятивна функція властива всім мовним одиницям, проте найяскравіше вона виявляється у лексиці [1].

Головною метою такого навчання є необхідність формування лінгвокраїнознавчої компетенції та забезпечення комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації через адекватне сприйняття мови співрозмовника і розуміння оригінальних творів. Основу лінгвокраїнознавчої компетенції, на наш погляд, складають *фонові знання* типового представника української лінгвокультурної спільноти.

Цілком очевидно, що будь-яку мову (у тому числі і українську) не тільки можна, але і потрібно вивчати на кращих зразках літератури. Тому прочитання в оригіналі найбільш значущих творів української літератури є складовою частиною навчання української мови студентів-інофонів. Твори художньої

літератури є важливим засобом накопичення і віддзеркалення інформації про дійсність: містять відомості географічного, культурного, економічного, політичного характеру про країну мови, що вивчається, – Україну. А отже, художня література становить безперечний інтерес для лінгвокраїнознавства.

Формування зазначених знань відбувається на базі реальних текстів, що є джерелом культурологічної інформації. Читання художнього тексту – це і є акт міжкультурної комунікації, адже автор і читач-інофон є представниками двох різних культур, які у процесі читання і розуміння твору вступають у безпосередній контакт. Основною проблемою є специфіка сприймання художнього твору, яка у сучасній науці розглядається як складний психологічний процес.

Так, наприклад, вірш Дмитра Павличка «Два кольори» в китайській аудиторії не викликає жвавого обговорення, необхідної емоційної реакції, а й викликає непорозуміння. Для української лінгвокультурної спільноти червоне асоціюється із коханням, пристрастю, а чорне – тугою, смутком, журбою. На противагу цьому розумінню кольорів маємо трактування китайської лінгвокультурної спільноти, де червоне – це максимальна життєва сила й активність, що вбиває злих духів і кличе фортуна у дім, гармонізує атмосферу, відповідно чорне – це щось загадкове і потаємне, що уособлює пізнання і вченість, заглиблення у невідоме. Таким чином, інофони не розуміють ті смислові нюанси, які зрозумілі носію української мови.

Вивчення лексики художнього твору з національно-культурним компонентом значення доцільно проводити на основі аналізу її функціонування ще і тому, що «текст як об'єкт лінгвістичного дослідження..., саме у складі культури набуває своєї повної остаточної визначеності: тільки знаючи культуру, в яку вміщується цей текст, ми маємо можливість усвідомити його найбільш глибокі смислові шари» [2, с. 169]. Забезпеченню рецепції художнього твору також мають бути присвячені спеціальні коментарі для іноземних студентів. Ці лінгвокраїнознавчі коментарі є одним з основних засобів формування лінгвокраїнознавчої компетенції. Художні твори є навчальним матеріалом, який підлягає легкому засвоєнню, оскільки містить в собі цінну поз навально-країнознавчу інформацію, яка перш за все виявляється в словах-реаліях української мови. Таким чином, основна мета читання художньої літератури на уроках української мови як іноземної не повинна обмежуватися засвоєнням сюжету оповідання; на подібних заняттях студенти можуть отримати багато корисної культурологічної інформації.

Література (References)

1. Vereshchagin, Ye.M. & Kostomarov, V.G. (1990). Language and culture. Linguistic and cultural studies in teaching Russian as a foreign language. Moscow: Russ. Yaz. [in Russian].
2. Murzin, L.N. (1994). Language, text and culture. *Man - text - culture: a collection*. Ekaterinburg, pp. 160-169.
3. Tomakhin, G.D. From country study to background knowledge of native speakers and national-cultural semantics of language units in their linguistic consciousness. *Russian language abroad*. Vol 1. pp. 54–58.